

Груздова М. М.

*Харківський національний університет
міського господарства імені О. М. Бекетова*

ГЕНДЕРМЕЙНСТРИМІНГ У МІСТОПЛАНУВАННІ

Відповідно до концепції сталого розвитку міст, архітектурне середовище має бути таким, щоб забезпечувати комфортне буття усіх містян із дотриманням принципів просторової справедливості [1]. У зв'язку з цим виникають й гендерні дискусії про облаштування «життєвих просторів», з точки зору можливостей реалізації «прав на місто» мешканцями та мешканками. Зокрема, мова йде про дотримання принципів гендерної рівності у створюваних міських локаціях [2-3]. У фокусі уваги дослідників перебувають суттєві для розуміння гендерного простору міст аспекти, передусім, – це форми фемінної/маскуліної суб'єктності в сучасному мегаполісі, тенденції їх розвитку.

На теперішній час залишається недостатньо дослідженим питання представлення різноманітного просторового досвіду жінок і чоловіків у місті. Мова йде про простір локації, про розуміння міста через способи присутності у місті. До тепер залишаються невирішеними питання комплексу гендерно чутливих засобів в архітектурі.

Метою даного дослідження є гендерний аналіз урбан-простору міської локації Харкова (архітектурно-художніх майстерень Archouse ХНУМГ ім. О. М. Бекетова). Для досягнення поставленої мети пропонується розв'язати наступні завдання: по-перше, окреслити можливі «координати мобільності» студентства по маршруту навколо Archouse; по-друге, виконати до-проектні гендерні обстеження для здійснення міських проектів реконструкції локації навколо Archouse.

Методологічним підґрунтям дослідження є гендерний мейнстрімінг, що є інструментом політики рівності [4]. Він не зосереджується на жінках як на єдиній цільовій групі, а спрямовує увагу на стосунки між статями та різними ситуаціями як жінок, так і чоловіків. Процес не розглядає питання гендеру ізольованим шляхом, а в його взаємних відносинах з іншими соціальними, демографічними та культурними особливостями. У міському плануванні гендерна інтеграція означає, що протягом усього процесу планування будуть враховуватись різноманітні повсякденні ситуації та інтереси майбутніх користувачів. Необхідно бути чутливим до різних

способів життя, поважати та звертати на них увагу необхідно забезпечити їм простір та їхні потреби на всіх етапах життя, щоб розвивати міста, де життя дійсно «варте того, щоб жити».

Гендерні інтерпретації міста утворюють концептуальну платформу для ревіталізації життєвих просторів [5]. З розвитком феміністської теорії в урбаністиці звертається увага на простір, «зайнятий» тілом, й перцепції від цього простору. У міських локаціях людські враження й свідомість набувають просторових форм і позначаються як «втілений простір» (embodied space). Оскільки у містах втілені різноманітні досвіди, необхідні й їх інтерпретації, у яких місто постає своєрідним «продуктом» взаємодії двох рівнів міського простору: архітектурно-просторового і антропологічного (спільнота, яка користується міськими територіями і надає їм сенсу). Урбаністи визначають місто, як місце мобільності у вигляді потоку повсякденних практик, як «місце, яке практикується» [6-8].

Досліджуваний об'єкт (локація архітектурно-художніх майстерень ХНУМГ ім. О. М. Бекетова) має особливе значення для студентів-архітекторів, але шлях до нього стає складним випробовуванням для студенток. Вони відмічають не комфортність маршруту від зупинки громадського транспорту («Сокільники») до майстерень. Зокрема : *«від зупинки нам необхідно перейти на протилежну сторону Білгородського шосе. Наземного переходу немає, тому йдемо підземним. Тут розпочинаються наші «пригоди». Перехід є неосвітленим, розмальований картинками, графіті (подеколи непристойного змісту). Сходи є небезпечними, непристосованими для маломобільних груп населення (є пандус, але дуже крутий). Металеві сходи у зимовий період засипає снігом і вони стають дуже слизькими. Комунальні служби не прибирають замети, тому спуститися можна лише вузькою доріжкою, що проклали люди. У переході облаштовані каналізаційні стоки зі зламаними решітками, які де-не-де замінені дерев'яними дошками, які є ненадійними й руйнуються від вологи»*

Існує два основні шляхи, якими студентство може дістатися місця призначення, один з них – по вулиці Дерев'янка, далі – місток через колії дитячої залізниці (*«дуже вузький і незручний для проходу більш-менш великої групи людей»*), вулиці Комітетській (*«перешкода на нашому шляху – автозаправка, бо в'їзд заправки ми повинні перетинати за відсутності пішохідного переходу, що є небезпечним»*), вулиці Сокільницькій (*«вулиця невелика, а потік автомобілів, що рухаються у напрямку авторської*

школи Бойко, розташованої на розі вулиці, досить інтенсивний»), вулиці Освітрянській («виходимо на «фінішну пряму», АЛЕ, рухаючись у напрямку Архаусу ми маємо перейти ще два перехрестя, жодне з яких не обладнане пішохідним переходом. А через відсутність тротуарів або їх непридатний стан (взимку – снігові замети, влітку – трав'яні зарості) увесь час, починаючи з автозаправки, ми вимушені йти проїзною частиною на свій страх і ризик») – рис. 1.а. Другий варіант пішохідного маршруту – *«перед автозаправкою повертаємо на протоптану людьми стежку. Цей відрізок шляху є безпечнішим, бо ми минаємо проїзну частину. Але, враховуючи те, що дорога ґрунтова, в дощовий період нею користуватись неможливо. Далі рухаємося вулицею Комітетською, потім звертаємо на ще один природний шлях, що проходить через лісопосадку. Небезпеку тут становлять бездомні собаки»* – рис. 1.б.

Також було проаналізовано й зворотній шлях від майстерень до зупинки громадського транспорту: *«іноді повертатися доводиться у вечірній час, що викликає досить сильний стрес, бо йдемо неосвітленими шляхами. Жінки та дівчата (але не тільки) відчують страх і загрозу різних видів сексуального насильства в таких місцях: від домагань до нападів, включаючи звалтування та феміцид (вбивство жінки)». Щоб оминати підземний перехід, необхідно перейти на інший бік вулиці Дерев'янка : «зробити це можна через пішохідний перехід. Зважаючи на те, що він нерегульований, водії просто не зупиняються, навіть якщо бачать, що людина хоче перейти дорогу».*

Результати гендерного моніторингу локації ARCHOUSE можна використати при реконструкції даної локації. Гендерно чутливе проектування може значно поліпшити якість облаштування міського простору. Гендермейнстримінг у міському плануванні вимагає протягом усього процесу планування враховувати різноманітні життєві ситуації та інтереси користувачів. Щоб високоякісно розробляти міські плани, розвивати відкриті простори необхідно враховувати різноманітні потреби містян. Гендерний вимір архітектури міста актуалізує питання інклюзії та поваги до суб'єктного розмаїття, особливих практик. Це дозволяє оцінювати існуючі міські ландшафти через їх потенційні можливості (або обмеження) для виявлення суб'єктності мешканців(нок).

Рис. 1. Схема пішої мобільності за маршрутом «Зупинка громадського транспорту – ARCHOUSE»

Проведені урбаністичні польові дослідження засвідчили, що архітектурно-просторові рішення міської локації ARCHOUSE потребують корекції, а саме:

- встановлення ширококутних дзеркал і додаткового освітлення в місцях, що викликають тривогу. Це зробить локацію світлішою і дасть змогу відійти на безпечну відстань, щоб уникнути відчутної небезпеки.
- звернути увагу на природні пішохідні найкоротші шляхи під час проектування громадських будівель, парків, зупинок громадського транспорту та інших об'єктів, важливих для всіх;
- застосовувати засоби для «заспокоєння» автомобільного руху;
- на тротуарах необхідно прибирати рослинність (у літній період) та снігові замети (у зимовий);
- в пішохідних зонах потрібно встановлювати покриття, що запобігає ковзанню.

Література

1. Фесенко Г. «Мистецтво жити» у місті: філософсько-антропологічні аспекти проектування культурного простору / Г. Фесенко // Людинознавчі студії: зб. наук. праць ДДПУ. – Вип. 26. Сер. Філософія. – Дрогобич: ДДПУ імені Івана Франка, 2012. – С.140–151.
2. Фесенко Г. Г. Філософія міста у гендерній інтерпретації просторів / Г. Г. Фесенко // Людинознавчі студії: зб. наук. праць Дрогоб. держ. пед.ун-ту. – Дрогобич: ДДПУ імені Івана Франка, 2014. – Вип. 30. – С. 56–68. – Режим доступу: http://ddpu.drohobych.net/filos_lud/wpcontent/uploads/2016/04/2014_7.pdf.
3. Фесенко Г. Г. Гендерно-чутливі локації в урбанізованому просторі / Г. Г. Фесенко // Гендерний журнал «Я». – 2015. – № 2 (38). – С. 4–6. – Режим доступу: <http://eprints.kname.edu.ua/43802/>.
4. Gender Mainstreaming in Urban Development / R. Chestnutt, K. Ganssaue, B.Willecke etc.; Women's Advisory Committee of the Senate Department for Urban Development. – Berlin: Kulturbuch-Verlag GmbH, 2011. – 78 pp.
5. Бібік Н. В. «Гендерні окуляри» для урбаністів / Н. В. Бібік, Г. Г. Фесенко, Т. Г. Фесенко // Гендер. Екологія. Здоров'я : матер. IV міжн. наук.-практ. конф. (Харків, 21 – 22 квітня 2015 р.). – Харків: ХНМУ, 2015. – С.41–42. – Режим доступу: <http://eprints.kname.edu.ua/43801/1/Bibik%20N.Fesesnko%20G.%20Fesenko%20T.pdf>.
6. Fesenko T. The safe city: developing of GIS tools for gender-oriented monitoring (on the example of Kharkiv city, Ukraine) / T. Fesenko, G. Fesenko, N. Bibik // Eastern-European Journal of Enterprise Technologies. – 2017. – Vol.3. – Iss. 2 (87). – P. 25–33. – DOI: 10.15587/1729-4061.2017.103054.
7. Фесенко Г. Урбан-антропологічний дискурс філософії безпеки / Г. Фесенко // Гілея : наук. вісн. – Київ : Вид-во «Гілея», 2015. – Вип. 92 (№1).– С. 166 –170.
8. Фесенко Г. Г. Гендерний аудит як практика сталого розвитку міст [Електронний ресурс] / Г. Г. Фесенко // Гендерна політика міст: історія і сучасність Вип. 4 : наук. зб. : матер. III міжнар. наук.-практ. конф., Харків, 23 – 25 жовтня 2013 р. – Харків : ХНУМГ ім. О. М. Бекетова, 2013. – Вип. 4. – С. 234 – 237. – Режим доступу: <http://eprints.kname.edu.ua/40342/>.